

KURDYSTAN

Terytorium Kurdystanu jest podzielone między Turcję, Irak (Region Kurdystanu – posiada szeroką autonomię na północy kraju, ma własny parlament i rząd), Iran (minimalna autonomia w ramach ostanu Kurdystan) i Syrię.

Region Kurdystanu - autonomiczna jednostka administracyjna, będąca federalnym podmiotem Iraku. Kurdystan znajduje się na północnym wschodzie kraju i obejmuje 3 prowincje: As-Sulajmanijja, Dahuk i Irbil oraz częściowo prowincje Dijala, Niniwa i Kirkuk.

PODSTAWOWE INFORMACJE

Powierzchnia	40 643 km ²
Ludność	5,5 – 6,5 mln
Stolica	Erbil, zwany po kurdyjsku Hewlêr
Ustrój polityczny	republika parlamentarna
Religia	islam sunnicki
Języki	kurdyjski (sorani), arabski
Strefa czasowa	UTC +3
Waluta	dinar iracki (IQD)

Ogólna charakterystyka sytuacji gospodarczej Kurdystanu

Iracki Kurdystan jest regionem, którego gospodarka opiera się przede wszystkim na przemyśle petrochemicznym (rezerwy ropy naftowej sięgają 45 miliardów baryłek, co daje Regionowi Kurdystanu 10. miejsce na świecie), rolnictwie i turystyce. W związku ze stabilną sytuacją w regionie gospodarka Kurdystanu rozwija się intensywniej w stosunku do pozostałej części Iraku. Już w 2004 roku średni dochód na mieszkańca w regionie był o 25% wyższy od reszty kraju. Po obaleniu reżimu Saddama Husajna w 2003 roku, tylko trzy północne prowincje Iraku, będące pod kontrolą Kurdyjskiego Rządu Regionalnego – KRG zostały oznaczone przez siły amerykańskie jako bezpieczne. Stabilność i bezpieczeństwo regionu były głównymi czynnikami, które pozwoliły lokalnym władzom na podpisanie szeregu kontraktów z zagranicznymi inwestorami.

Od 2003 roku dobrze prosperująca gospodarka Kurdystanu przyciągnęła około 20 tysięcy pracowników z pozostałych regionów Iraku. Rozwój ekonomiczny regionu odzwierciedla również fakt, iż w ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba milionerów w kurdyjskim mieście Sulejmanija wzrosła z 12 osób do 2 tysięcy osób. Według oficjalnych danych w Regionie Kurdystanu nie tylko stopa ubóstwa jest najniższa w całym Iraku, lecz także od momentu wkroczenia sił koalicyjnych do kraju nie odnotowano tam porwań i zabójstw obcokrajowców. Kurdyjski Rząd Regionalny aktywnie wspiera inwestycje zagraniczne w regionie poprzez wdrażanie specjalnych projektów, ustanawianie praw przyjaznych inwestycjom i tworzenie stref wolnego handlu. W 2006 roku ustanowiono Prawo Inwestycyjne (Law No. 4 of 2006 Investment Law in the Iraqi Kurdistan Region), na mocy którego utworzono Izbę Wspierania Inwestycji w Sulejmaniji oraz Biuro Rozwoju Gospodarczego w Erbilu. Celem tych instytucji jest tworzenie przyjaznego środowiska pod inwestycje zagraniczne w Regionie Kurdystanu, a także regulacja i eliminowanie przeszkód prawnych stojących na drodze zagranicznych inwestorów. Są one również zobowiązane zapewniać niezbędne obiekty i narzędzia oraz wprowadzać ulgi podatkowe.

Udział poszczególnych sektorów gospodarki w PKB Kurdystanu i Polski

Sektor gospodarki	Kurdystan	Polska
Rolnictwo	6,8%	12,9%
Przemysł	22%	30,2%
Usługi	71,2%	57%

Ważniejsze inwestycje w Regionie Kurdystanu ukończone bądź w budowie:

- Nowy terminal na międzynarodowym lotnisku w Erbilu.
- Luksusowy kompleks turystyczny i komercyjny w pobliżu Erbilu pod nazwą „Tarin Hills”.
- Empire World w Erbilu - o łącznej powierzchni 750 tys m², 88 wieżowców i 300 luksusowych willi.
- Naza Tower w Erbilu - 66 piętrowy drapacz chmur 275 metrów wysokości i tym samym stanie się najwyższym budynkiem w całym Iraku.

Przemysł

Region Kurdystanu posiada jedno z największych rezerw ropy naftowej wśród państw Bliskiego Wschodu. 45 miliardów baryłek stawia ten kraj na 6. miejscu na świecie pozwalając wyprzedzić choćby Stany Zjednoczone. W dalszym ciągu nowe złoża są odkrywane i uruchamiane, np. Chia Surch i Dżambur.

Dane dotyczące potencjału wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego w regionie

Rezerwy ropy naftowej	45 miliardów baryłek
Rezerwy gazu ziemnego	Od 3 do 6 trylionów metrów sześciennych
Liczba odkrytych pól naftowych i gazowych	57
Liczba dużych projektów zrealizowanych w przemyśle naftowym	14
Suma kapitału zainwestowanego w sektor do 2010 roku	20 miliardów dolarów

W 2006 roku dokonano pierwszego odwiertu ropy naftowej w Regionie Kurdystanu od momentu inwazji sił koalicyjnych na Irak. Inwestycję przeprowadziła norweska firma energetyczna DNO. Wielkość tych złóż oszacowano na 100 milionów baryłek (16 milionów metrów sześciennych) ropy naftowej i już w roku 2007 dzienne wydobycie tego surowca wynosiło 5 tysięcy baryłek (790 metrów sześciennych).

Do tej pory Regionalny Rząd Kurdystanu podpisał umowy na poszukiwanie złóż ropy naftowej oraz na jej wydobycie z 39 firmami petrochemicznymi z 19 różnych krajów, między innymi z takimi potentatami jak Exxon Mobil, Chevron, Gazprom Neft, Genel Energy, Canada's Western Oil Sand, Sterling Energy i Gulf Keystone Petroleum. Na 2014 rok planowane jest zakończenie budowy rurociągu łączącego iracki Kurdystan i Turcję, którym ma być transportowane 300 tysięcy baryłek ropy naftowej dziennie. Do tej pory ukończone, główne rurociągi na terenie Kurdystanu to Taq-Tag – Churmala (400 tysięcy baryłek/dzień) oraz Churmala – Fisz Chabur (1 milion baryłek/dzień).

Regionalny Rząd Kurdystanu ma ambitne plany intensywnego zwiększania wydobycia ropy naftowej. W połowie 2013 roku dzienne wydobycie tego surowca wynosiło 200 tysięcy baryłek. Zgodnie z planami do końca roku ma ono wzrosnąć do 250 baryłek dziennie, do 2015 roku do 1 miliona baryłek dziennie, natomiast do 2019 roku do 2 milionów baryłek dziennie. Największe rafinerie w Kurdystanie to Kalak (100 tysięcy baryłek/dzień) zarządzana przez KAR Group oraz Bazian (34 tysiące baryłek/dzień), własność WZA Petroleum.

Wydobycie gazu ziemnego do połowy 2013 roku wyniosło 1,3 miliona litrów dziennie. W najbliższych latach planuje się jego wzrost do 4 milionów dziennie.

Inne warte uwagi surowce mineralne wydobywane w Kurdystanie to: żelazo, chrom, nikiel, platyna, złoto, miedź, baryt i cynk.

Region Kurdystanu daje możliwości inwestycji w przemyśle:

- lekkim: włókienniczy, odzieżowy i skórzany,
- przede wszystkim w przemyśle ciężkim:
  - budowa hut metali, zwłaszcza stali,
  - budowa hut szkła; fabryk do produkcji cementu,
- budowa fabryk do produkcji piasku i żwiru, cegieł, marmuru i prefabrykatów itp.,
- otwieranie zakładów meblarskich,
- elektromaszynowym - zapotrzebowanie na budowę i montaż maszyn i linii technologicznych wykorzystywanych np.:
  - w przemyśle elektrotechnicznym: do produkcji kabli i przewodów, armatur,
  - w przemyśle spożywczym np.: mleczarskim, mięsny, cukrowniczym, młynarskim i do produkcji napojów zimnych,
- energetycznym, głównie przemysł naftowy i gazowy. Oczekiwane inwestycje dotyczą:
  - poszukiwania ropy i gazu, budowy rurociągów, stacji przesyłowych i rafinerii oraz tworzenia sieci sprzedaży detalicznej oczyszczonych produktów ropopochodnych: benzyny, oleju napędowego, nafty i butanu,
  - zwiększania wydajności rafinerii naftowych i detalicznej dystrybucji produktów rafinowanych,
- Bardzo popularne staje się pozyskiwanie energii z baterii słonecznych. Sprzyjają temu warunki klimatyczne (Kurdystan jest silnie nasłoneczniany przez ponad 300 dni w roku).

Rolnictwo

Początki uprawy ziemi i hodowli w regionie Kurdystanu sięgają wielu tysięcy lat wstecz. Archeolodzy odkryli, że ludność zamieszkująca te rejony przeszła ze stadium łowiectwa i zbieractwa do rolnictwa ponad 3,5 tysiąca lat wcześniej niż mieszkańcy Europy. Z tego względu wielu ekspertów skłania się ku stwierdzeniu, iż rolnictwo zostało „wynalezione” właśnie w tym regionie. Tradycyjne bogactwo Kurdystanu stanowią nie tylko wysokiej jakości pastwiska wykorzystywane od wieków, ale również tereny uprawne zlokalizowane w licznych zielonych dolinach, czyniące region żyzną oazą pośród wysokogórskiego i surowego krajobrazu tej części Bliskiego Wschodu.

Pomimo niekorzystnej sytuacji politycznej i gospodarczej w drugiej połowie XX wieku, a przede wszystkim niedbałości irackich władz oraz marginalizowania rozwoju północnych rejonów kraju, po gwałtownych zmianach w 2003 roku Kurdystan był w stanie skutecznie zająć się poprawą własnej sytuacji ekonomicznej. Jedną z podstaw gospodarki regionu od zawsze stanowiło rolnictwo, którego odnowa i rozwój był jednym z priorytetów Regionalnego Rządu Kurdystanu. Dzięki temu ten podstawowy sektor znów może być uważany za istotny element gospodarki w regionie, który przez wieki był określany mianem „spichlerza Iraku”. Władze Kurdystanu mają nadzieję osiągnąć samowystarczalność pod względem produktów rolnych w ciągu najbliższych pięciu lat. Ważną rolę w dotarciu do tego celu mają stanowić zagraniczne inwestycje. Natomiast ciągły eksport produktów

rolnych będzie w stanie zapewnić płynny przepływ środków pieniężnych oraz równowagę w gospodarce Kurdystanu.

Główne zalety regionu pod względem inwestycji w rolnictwo to:

- znaczne obszary o urodzajnych glebach przeznaczone pod uprawę,
- sprzyjający klimat,
- duże zasoby siły roboczej,
- obfite źródła wody.

Region Kurdystanu posiada większą ilość gruntów ornych niż pozostałe kraje Bliskiego Wschodu, stanowią one aż 28% powierzchni Regionu. Mimo że Kurdystan zajmuje tylko 11% powierzchni Iraku, na jego żyznych terenach rolniczych wytwarza się aż 50% pszenicy, 40% jęczmienia, 12% pozostałych zbóż, 98% tytoniu, 30% bawełny oraz 50% owoców pochodzących z upraw całego kraju.

Od wieków Kurdystan słynął z różnorodnej roślinności, jednak największą popularność zdobyły pszenica i jęczmień. Ostatnimi czasy dołączył do nich ryż, który powoli zaczął wypierać chleb z diet przedstawicieli kurdyjskiej klasy średniej. Uprawy komercyjne takich roślin jak tytoń, buraki cukrowe i bawełna stają się również istotną częścią gospodarki regionu. Mimo ogromnej konkurencji ze strony Turcji, przewiduje się, że w irackiej części Kurdystanu wpływy na gospodarkę z upraw bawełny w najbliższych latach znacznie wzrosną. W przypadku buraków cukrowych ich uprawa na szerszą skalę rozpoczęła się już w połowie ubiegłego stulecia. W regionie znajdziemy liczne mniejsze i większe rafinerie cukru, które dostarczają produkt na lokalny i krajowy rynek. W regionie zdarzają się także komercyjne uprawy oliwek, szczególnie w zachodniej części Kurdystanu. Wiele odmian drzew owocowych i orzechowych rośnie naturalnie w lasach gór Zagros i Taurus. Wśród nich znajdują się, m.in. pistacje, migdały, orzechy laskowe, kasztanowce, które od lat zbierane były przez miejscową ludność, poza tym rozpoczęto regularną uprawę tych roślin.

Historyczne dowody wskazują, że pierwszym rejonem udomowienia owiec i kóz były doliny górnej Mezopotamii, region, który jest obecnie znany jako Kurdystan. To właśnie owce i kozy są tutaj tradycyjnie hodowanymi zwierzętami, jednak spadek zapotrzebowania oraz szkody wyrządzone pasterzom i rolnikom przez kozy spowodowały znaczne ograniczenie hodowli tych zwierząt. Odwrotna sytuacja ma miejsce w przypadku owiec, stają się one towarem eksportowym przynoszącym wymierne korzyści. Owcza wełna sprawia, że tradycyjne tkactwo na mniejszą skalę przekształca się w dobrze prosperujący przemysł tekstylny. Natomiast hodowla trzody chlewnej ma spory potencjał, jednak nie ma ona przyszłości ze względu na obostrzenia wynikające z praw koranicznych dotyczących zakazu spożywania wieprzowiny.

Tradycyjne pasterstwo nie ma już większych możliwości rozwoju, jednak rosnąca wciąż liczba farm może nie tylko zaspokoić potrzeby żywieniowe w regionie, ale również przyczynić się do zwiększenia wartości eksportu. Natomiast rewitalizacja przemysłu mięsnego oraz mleczarskiego pomoże uczynić hodowlę ważnym elementem gospodarki Kurdystanu.

Pastwiska, z których korzystają pasterze, mogą zostać zamienione na pola uprawne, przynosząc kolejne korzyści. Regionalny Rząd Kurdystanu podejmuje kolejne kroki,

aby zachęcić byłych rolników do powrotu do swoich wsi, zapewniając im odpowiednie dotacje i subsydia. Władze starają się również rozwijać przemysł spożywczy, jednocześnie chroniąc rynek lokalnych produktów rolnych. Wciąż jednak istnieje potrzeba zwiększenia liczby maszyn rolniczych, również jest ogromne zapotrzebowanie na nowoczesne technologie oraz fachową wiedzę, które mogą zapewnić zagraniczni inwestorzy.

W sferze obsługi rolnictwa potrzeba obecnie głównie:

- budowy infrastruktury rolniczej, chłodni, magazynów, maszyn rolniczych,
- systemów hydrologicznych do nawadniania i dystrybucji wody,
- rozwoju biotechnologii i badań nad żywnością i produkcją upraw.

Wymiana handlowa

Rejon irackiego Kurdystanu jest już od kilku lat jednym z najbardziej przyjaznych dla inwestycji obszarów świata. Zarówno zauważalny poziom bezpieczeństwa publicznego, jak i podejmowane przez jego władze działania regulujące i ułatwiające procesy inwestycyjne spowodowały, że funkcjonuje tam kilka tysięcy firm kurdyjskich oraz niewiele mniej firm zagranicznych, traktujących iracki Kurdystan jako bramę wejściową na pozostałe regiony Iraku.

Najwięcej jest tam oczywiście firm tureckich i z krajów ościennych. Widoczna jest jednak duża reprezentacja firm europejskich, szczególnie ukraińskich, rumuńskich, niemieckich, brytyjskich czy włoskich. Z dużym powodzeniem wymianę handlową prowadzi kilka największych szwedzkich firm (m.in. Ericsson, Volvo, Saab), posiadających swoje przedstawicielstwa w Bagdadzie.

Handel jest jednym z sektorów napędzających wzrost gospodarczy Kurdystanu. Wymiana handlowa jest głównym źródłem przychodów w sektorze prywatnym wśród małych i średnich przedsiębiorstw.

Import stanowi około 85% z szacowanych 5,5 miliarda dolarów zysków z międzynarodowych transakcji handlowych związanych z Kurdystanem. Głównym partnerem w kontaktach handlowych są Turcja i Iran. W przypadku eksportu znaczna jego część to reeksport dóbr z jednego sąsiedniego kraju do drugiego.

Polsko-kurdyskie stosunki gospodarcze

W listopadzie 2011 roku odbyła się pierwsza misja gospodarcza władz Małopolski do Kurdystanu, gdzie miało miejsce podpisanie deklaracji o współpracy między Województwem Małopolskim a Regionem Kurdystanu. Deklarację w Erbilu, stolicy Kurdystanu, uroczyście podpisali marszałek Marek Sowa oraz Sinan Celibi, Minister Handlu i Przemysłu Regionalnego Rządu Kurdystanu. Rozwijanie partnerskiej współpracy pomiędzy regionami odbywa się przede wszystkim w zakresie rozwoju gospodarczego i wymiany handlowej, budownictwa i infrastruktury, wydobycia złóż naturalnych, energetyki, zarządzania gospodarką wodną, rolnictwa, edukacji, turystyki, wymiany kulturalnej. We wrześniu 2013 roku Zachodnia Izba Gospodarcza we Wrocławiu gościła delegację kurdyjskich

przedsiębiorców. W dwudniowej wizycie udział wzięli reprezentanci branży budowlanej, przetwórstwa rolno-spożywczego, motoryzacyjnej, handlowej i szkoleniowej.

Wartość eksportu z Polski do Iraku w 2012 roku wyniosła ponad 300 milionów złotych. Z kolei import z Iraku do Polski w 2012 osiągnął poziom 260 milionów złotych, z czego przeważającą większość stanowiły paliwa mineralne oraz oleje mineralne (GUS 2012).

Opracowano na podstawie strony <http://poid.eu/wp-content/uploads/2013/10/Potencja%C5%82-inwestycyjny-Kurdystanu.pdf> oraz prezentacji P. Ziyad Raof Pełnomocnika Rządu Regionalnego Kurdystanu w Polsce pt. „Sytuacja polityczna i gospodarcza Regionu Kurdystanu i możliwości współpracy z polskimi przedsiębiorcami”

IZBY

- Izba Handlowa w Erbilu www.erbilchamber.org
- Izba Handlowa w Sulejmanii www.sulcci.com
- Izba Handlowa w Duhok www.duhokchamber.com

WAŻNE KONTAKTY

Polska placówka konsularna ds. ekonomiczno-handlowych w Erbilu

Texas Av corner Hawaii Str, No. 250.,
Khanzad, American Village, Erbil
telefon: +964 0750 173 43 46

CIEKAWOSTKI

Związek Importerów i Eksporterów Iraku, Region Kurdystanu www.ieku.org/English.aspx
Kurdystan oczami rowerzysty (film) <http://vimeo.com/51803084>

